

Biblioteksentralens innspill til regjeringens leselyststrategi

Om Biblioteksentralene

Biblioteksentralen er glade for anledningen til å gi innspill til regjeringens leselyststrategi. Vi er et samvirkeforetak eid av 352 kommuner, 9 fylkeskommuner, KS og Norsk Bibliotekforening. Vi utvikler tjenester knyttet til bøker, formidling og lesing for og sammen med bibliotek, se også www.bibsent.no.

Innspillene våre

Vi svarer her på de fire første spørsmålene departementet stiller i sin invitasjon til innspill.

1. Vi mener dette er de tre største utfordringene knytta til lesing og leselyst

- Du har ikke bøker tilgjengelig.
- Du får ikke hjelp til å finne din bok.
- Du har ingen rundt deg som er glad i lesing.

Det er veldig mye annet å finne på enn lesing. Veldig mye fint. Og veldig mye som krever mye mindre av deg enn å lese. For det krever litt å lese ei bok. Uansett nivå. Og hvis ingen rundt deg synes det er stas, er det ikke lett å være den eneste. Særlig hvis du i tillegg ikke kan så mye om bøker eller litteratur, eller det helt reelt er få bøker du kan lese, for eksempel på grunn av ferdigheter eller funksjonsnedsettelse eller du foretrekker sjangre og formater som er vanskelig å få tak i.

2. Vi mener dette er de tre viktigste målgruppene for strategien

- småbarnsfamilier
- nesten ungdom og ungdom /unge voksne
- skoleledere og andre institusjonsledere

Høytlesing er vår første leseerfaring og en aktivitet som skaper nærhet og samtidig legger grunnlaget for leseglede. Helsestasjoner og bibliotek er to viktige samarbeidspartnere for regjeringen i å lykkes med å nå **småbarnsfamiliene** med leselysttiltak.

Vi vet at mange faller av lystlesingen når **ungdomsårene** nærmer seg, og det kan være vanskelig å bygge lesevaner og -lyst opp igjen. Fra undersøkelser vet vi også at mange unge svarer at

venner er det viktigste for leselyst. Frafall i denne alderen får dermed en forsterkende effekt. Jo færre du har rundt deg som prater med glede om lesing, jo mindre sannsynlig er det at du selv vil være en leser. For å støtte leserne (og ikke-leserne) i denne aldersgruppen, kan skole- og folkebibliotekene være noen av de viktigste samarbeidspartnerne for regjeringen.

Alle må gå på skolen. Det er unikt. Skolens formål er læring, men skolen handler også om å ivareta det hele mennesket. Forskerne bak den danske undersøkelsen «Børn og unges læsning 2021», Stine Reinholdt Hansen, Thomas Illum Hansen og Morten Petterson, definerer leselyst som *den korte og impulsive drivkraften som er bundet til sanser og nytelser i nået*. Leseglede har en verdi i seg selv, samtidig som det trolig er en forutsetning for å utvikle leseferdigheter. Vi mener derfor det er viktig at skolen ikke kun har et instrumentelt syn på lesing knyttet til læringsmål. Her er **skoleleder** helt avgjørende. Hvis ikke skoleleder støtter leselysttiltak på skolen, vil det overlates til ildsjeler. Vi har derfor skolelederen som en av de tre viktigste målgruppene, selv om hen ikke selv er målet for leselysten.

Vi kunne nevnt alle ledere i institusjoner som ivaretar barn og unge, fra helsestasjoner til barnevernsinstitusjoner, som målgrupper. I Danmark har for eksempel organisasjonen **Læs for livet** barn på institusjoner som viktig målgruppe. Da må disse institusjonene gjennom leder, oppleve det som et ansvar å skape leselyst.

3. Vi mener de tre viktigste tiltakene i strategien bør være

- **Økte ressurser til skolebiblioteket.** I en planmessig bruk av skolebiblioteket mener vi det blant annet er viktig å
 - a) sette av tid til lesing for å formidle at det er noe det er verdt å bruke tid på, og for at elevene får tid til å fordype seg i det de leser
 - b) sette av tid til at elevene skal kunne dele leseopplevelser med hverandre

Et tankevekkende funn i undersøkelsen «Børn og unges læsning 2021» er at lærere og bibliotekarer ligger langt nede på listen over hvor barn og unge får inspirasjon til lesingen sin fra. De største inspirasjonskildene er filmer, serier og sosiale medier. Også bøker som andre jevnaldrende anbefaler, blir i større grad lest. Det er derfor viktig å skape arenaer der det er naturlig å snakke om bøker og lesing, og der elevene kan bli inspirert av hverandre. Lesefellesskap oppstår ikke spontant på barn og unges initiativ, viser undersøkelsen. Rammene må derfor skapes av de voksne, gjerne et sted der også bøker er lett tilgjengelige, som skolebiblioteket.

- **Økt innkjøp av bøker i alle bibliotek og andre institusjoner.** Medieinnkjøpene i norske bibliotek har ikke økt på mange år. Norske folkebibliotek kjøper inn fysiske medier for under halvparten av for eksempel svenske og danske folkebibliotek. Når det gjelder digitale bøker og e-bøker ligger norske bibliotek på rundt en fjerdedel av hva svenske bibliotek kjøper inn og en sjettedel av de danske bibliotekene. I skolebibliotek er forskjellen mellom skolene enorm, men jevnt over har skolebibliotekene svært få midler til innkjøp. Når vi vet at tilgjengelighet er en viktig forutsetning for motivasjon og lesing, er dette noe strategien kan prøve å endre.
- **Økte midler til bedre datagrunnlag og forskning rundt leselyst og til å utforske nye metodikker for leselyst.** Mye forskning handler om leseferdigheter. Vi vet mindre om hva som skaper leseglede.

4. Eksempler på hva som bidrar til leselyst

- **Eksempel fra Danmark:** I 2014 ble det satt i gang en nasjonal lesekampanje i Danmark. Frederikshavn Kommunes Biblioteker var blant de bibliotekene som fikk støtte til et leseprosjekt med 13-14-årige ishockey-gutter fra Frederikshavn, der digitale bøker og spillifisering (gamification) ble brukt. Guttene selemotivasjon økte i prosjektet, men det viste seg at utfordringen for guttene var å finne nok digitale bøker.
- **Sommerles** er en årlig kampanje som gjennomføres på nesten alle bibliotek i Norge. Kampanjen fungerer trolig så bra fordi bibliotekene får felles og proff kampanjemateriell og at mange bibliotek prioriterer å kjøpe inn til samlingene sine i forbindelse med kampanjen. Det er en styrke at Sommerles har etablert seg som et tiltak av varig karakter. Det samme kan sies om mange av tiltakene til Foreningen !les.
- **Gamlebyen skole** er et eksempel på hvordan man konkret jobber med skolebibliotek og lesing. Skolebibliotek ble valgt til Årets bibliotek 2022.
- **Shared reading** er en lesemetode fra England som får stadig større utbredelse i norske bibliotek. Tiltaket består i å lese tekster sammen i små grupper uten at deltakerne trenger å forberede noe på forhånd. Vi har i vårt innspill konsentrert oss om lesere i ung alder. Optimalt vil en leselyststrategi ta for seg hele livsløpet. Vi tror mange av de samme utfordringene gjelder alle aldre. Det må være lett å få tak i litteratur, du må få hjelp til å finne litteratur og det må finnes arenaer der du kan møte andre lesere uten en altfor formell ramme og snakke om hva lesingen betyr for deg. Biblioteket er en glimrende arena for løsninger på alle disse utfordringene.